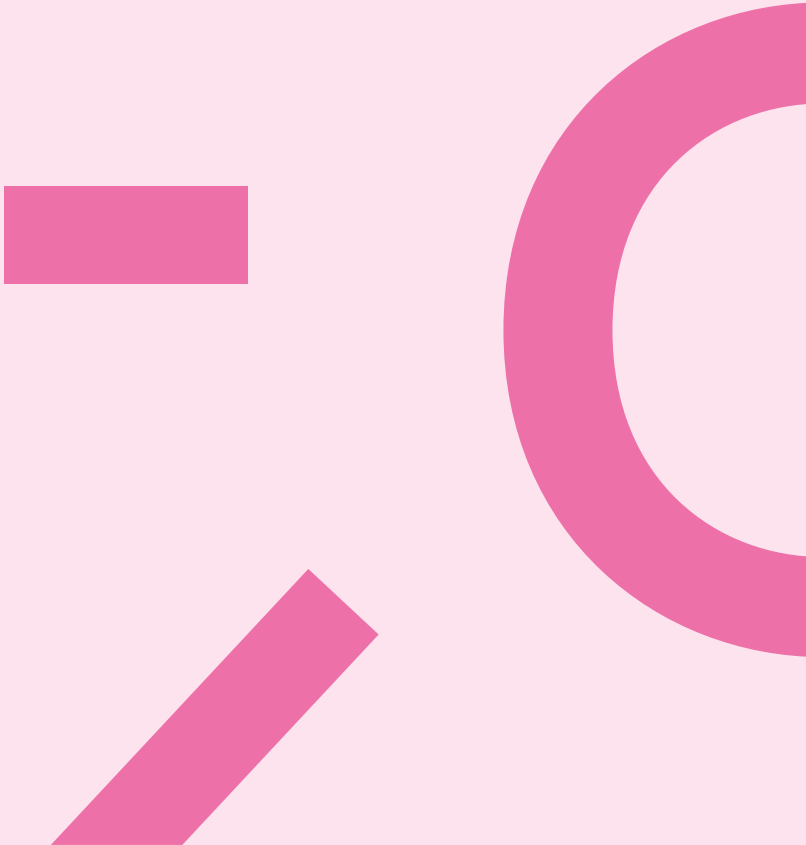

Yrkesetisk grunnlagsdokument

FO er Norges største fagforening og profesjonsforbund for sosialarbeidere. Vi organiserer barnvernspeagoger, sosionomer, vernepleiere, og velferdsvitere. **Les mer på fo.no**

Innhold

Formålet med og målgruppa for dokumentet	3
1. Etikk, fag og politikk	5
2. Verdier som forpliktar	6
3. Yrkesetiske utfordringar i arbeidet	8
Yrkesetisk råd	15

Yrkesetisk grunnlagsdokument for barneverns-
pedagoger, sosionomer, vernepleiere
og velferdsvitere

Formålet med og målgruppa for dokumentet

Dette yrkesetiske dokumentet er retta mot:

- Barnevernspedagogar, sosionomar, vernepleiarar og velferdsvitarar
- Studentar og undervisningspersonell ved utdanningane for profesjonane
- Personar som nyttar seg av tenester frå desse profesjonane
- Arbeids- og oppdragsgivarar
- Kollegaer og samarbeidspartnarar

Målet med det yrkesetiske dokumentet er å:

- Styrkje etisk medvit og handling blant barnevernspedagogar, sosionomar, vernepleiarar og velferdsvitarar
- Gje enkeltindivid, ålmenta og styresmakter innsyn i det etiske grunnlaget til desse profesjonane
- Bidra til å legitimere utøvinga av yrket og vere eit element i utviklinga av identiteten og sjølvjustisen til profesjonane
- Gje inspirasjon og rettleiing for etisk refleksjon og dialog

1. Etikk, fag og politikk

Profesjonsetikk handlar om normer og verdier ein møter som profesjonsutøvar, og korleis ein reflekterer over og grunngir handlingsval. Profesjonsetikk for helse- og sosialarbeidarar skal gi eit grunnlag for ansvarleg handling og grunngitte verdival i profesjonsutøvinga.

Profesjonsutøvinga til barnevernspedagogar, sosionomar, vernepleiarar og velferdsvitarar er basert på humanistiske og demokratiske verdier. Profesjonsutøvarane skal hjelpe menneske som treng det for å få livskvalitet og menneskeverdige levekår. Solidaritet med utsette grupper, kamp mot fattigdom og arbeid for sosial rettferd og sosial endring står difor sentralt i verksemda til profesjonsgruppene.

Arbeidet til profesjonsutøvarane tek utgangspunkt i verdiane, kunnskapane og ressursane til kvart menneske. Dei skal sørge for at tiltak og tenester bidreg til at den enkelte har makt og kontroll over eige liv, eigne livsvilkår og handlingsval.

Ein person med behov for bistand kan oppleve å vere avhengig av hjelp frå andre, og profesjonsutøvarane kan kjenne på at dei grip inn i livet til vedkomande mot hans/hennar vilje. I kraft av fagleg kompetanse og profesjonell status har barnevernspedagogar, sosionomar, vernepleiarar og velferdsvitarar makt til å hjelpe, men hjelpa kan i enkelte tilfelle bli opplevd som krenkjande for den som treng henne.

På dette feltet er det såleis vanskeleg å skilje mellom faglege og etiske utfordringar. Ettersom all fagleg kunnskap byggjer på ei bestemt forståing av røynda og eit bestemt menneskesyn, er ikkje kunnskapen verdinøytral. Profesjonsutøvarane må difor ha eit kritisk blick på eigen fagkunnskap og korleis denne blir utvikla og brukt. Barnevernspedagogar, sosionomar, vernepleiarar og velferdsvitarar har ansvar for å halde seg fagleg oppdaterte og sjå til at tilbodet dei gir, er fagleg forsvarleg og i tråd med gjeldande regelverk.

Helse- og sosialfagleg arbeid føreset både teoretisk og praktisk kunnskap, evne til etisk refleksjon og respekt overfor verdiane og livsvala til kvar enkelt. Samfunnsoppdraget til profesjonane våre forpliktar oss til å vere med på å påverke rammevilkåra for arbeidet og melde frå dersom tiltak og tenester får uheldige konsekvensar for grupper eller enkeltpersonar. Dette føreset profesjonsetikk som bidreg til etisk refleksjon, gode vilkår for samarbeid og eit kritisk blick på det

faglege arbeidet som ein sjølv og andre gjer. Dette yrkesetiske dokumentet presenterer forpliktande fellesverdiar for profesjonane, og tek for seg utvalde etiske utfordringar og problemområde.

2. Verdiar som forpliktar

Internasjonale grunnlagsdokument

Respekten for menneskeverd og -rettar slik det går fram av menneskerettserklæringa, barnekonvensjonen, konvensjon om rettार for funksjonshemma (CRPD) og berekraftmåla til FN og andre relevante internasjonale konvensjonar, dannar utgangspunktet for etablering av felles etiske verdiar på tvers av nasjonar og kulturar. FN og andre internasjonale organisasjonar har vedteke ei rekkje forpliktande dokument som er viktige for utforminga av profesjonsetikk.

Saman med International Association of Schools of Social Work (IASSW) vedtok International Federation of Social Workers (IFSW), som FO er medlem av, i 2004 dokumentet «Statement of Ethical Principles» – ei erklæring om etiske prinsipp i sosialt arbeid og yrkesetiske retningslinjer. Som medlemmar av IFSW er profesjonane forplikta av dette internasjonale dokumentet. FO er òg medlem av International Association of Social Educators (AIEJI), og dermed forplikta også av deira etiske dokument.

Felles verdiar i yrkesetisk grunnlagsdokument

Menneskeverd

Alle menneske har same grunnleggjande verdi og rett til gode levekår og livskvalitet. Profesjonsutøvarane skal forsvare retten som kvar enkelt har til liv og helse, kjempe mot bruk av vald og tvang, og arbeide for at alle skal få så gode levekår og så god livskvalitet som mogleg.

Vi anerkjenner mangfaldet av samisk kultur og erfaringar, og verdset kunnskapen som urfolk sit med. Vi forpliktar oss til å jobbe saman med samar og nasjonale minoritetar, støtte rettane deira og måla om medråderett, og jobbe for å avskaffe diskriminering og fremje likestilling.

Respekt for integriteten til kvar enkelt

Respekten for verdiane og ønsket til kvar enkelt om kontroll over eige liv er grunnleggjande i helse- og sosialfagleg arbeid. Gjennom dialog og tilrettelegging for medverknad skal profesjonsutøvarane bidra til å gi den enkelte betre føresetnader for å leve eit godt liv i samsvar med

eigne verdiar og moglegheiter. Profesjonsutøvarane har særleg ansvar for å skilje mellom ulike preferansar og levemåtar som må anerkjennast, og åtferd og handlingar som bryt med fundamentale menneskerettar og lovreguleringar.

Profesjonsutøvarane har ansvar for å vareta moglegheitene kvar enkelt har til å delta aktivt i møte med tenesta. Det gjeld òg på den digitale arenaen tenesta er del av. Ved å identifisere behova, den digitale kompetansen og moglegheitene til kvar enkelt skal profesjonsutøvarane leggje til rette for å møte brukarane der dei er.

Anerkjenning av ulikskap og ikkje-diskriminering

Helse- og sosialfagleg arbeid skal ta omsyn til behova og dei individuelle preferansane til kvar enkelt. Profesjonsutøvarane skal kjempe mot forskjellsbehandling og diskriminering av menneske på grunnlag av etnisitet, kultur, språk, kjønn, kjønns- og seksualitetsmangfald, sosial og økonomisk status, funksjonsnedsetjing, religion, livssyn, politisk syn, alder og andre vesentlege personlege aspekt.

Heilskapssyn på mennesket

Helse- og sosialfagleg arbeid legg til grunn at det er mange sider ved livet vårt som verkar inn på velferda vår, og at individ og samfunn påverkar kvarandre. Profesjonsutøvarane skal leggje vekt på ei heilskapleg tilnærming til menneske som treng samansette og tverrfaglege tenester. Vedkomande skal bidra til at ulike tenester samarbeider om heilskaplege tilbod.

Tillit, openheit, ærleg framferd

Helse- og sosialfagleg arbeid må baserast på tillit mellom profesjonsutøvarane og den som treng bistand. Tillit er avgjerande for ein god

relasjon, men er samstundes skjørt. Som profesjonsutøvar må ein vere medviten om makta som ligg i rolla som hjelpar. Det er viktig å fokusere på open kommunikasjon, forståeleg informasjon, tydelege grunngevingar og varetaking av konfidensialitet.

Omsorg og nestekjærleik

Profesjonsutøvarane skal vise omsorg og respekt ved å identifisere og møte udekte behov på ein slik måte at ressursane og verdiane til den andre blir tekne omsyn til. Profesjonsutøvarane har eit særskilt ansvar for å hjelpe dei som ikkje sjølve er i stand til å vareta egne behov og interesser.

Solidaritet og rettferd

Ut frå erkjenninga av at menneske er gjensidig avhengige av kvarandre, skal profesjonsutøvarane fremje solidaritet mellom individ og grupper. Ei rettferdig fordeling av samfunnsressursane er eit viktig mål i helse- og sosialfagleg arbeid. Rettar skal alltid hegnast om, og profesjonsutøvarane har eit særskilt ansvar for å arbeide for auka rettstryggleik og betre levekår for utsette grupper i samfunnet. For å lukkast med det må ein bruke eit språk og kommunisere på ein måte som den enkelte forstår og meistrar.

Rettferdig grøn omstilling

Som profesjonsutøvarar må vi engasjere oss i klimapolitiske spørsmål for å sikre berekraftige løysingar for alle. Grøn omstilling må vere rettferdig, og ikkje utilsikta ramme menneske som allereie opplever ufridom og knappheit på økonomiske og materielle ressursar. Både natur og dyreliv må takast omsyn til.

Ansvar

Alle har eit sjølvstendig ansvar for at egne handlingar er i samsvar med fagleg kunnskap, juridiske rammer og yrkesetiske plikter.

Leirar har eit særskilt ansvar for at det blir lagt til rette for etisk refleksjon på arbeidsplassen. Dersom profesjonsutøvarane blir pålagde å utføre handlingar dei ikkje ser på som fagleg eller etisk forsvarlege, har dei ansvar for å melde frå om dette til dei rette instansane.

3. Yrkesetiske utfordringar i arbeidet

Møtet mellom menneske

Helse- og sosialfagleg arbeid blir utøvd i møte mellom menneske.

Profesjonsutøvarane må ha eit medvite forhold til eigen veremåte, egne motiv og verdiar, og korleis desse påverkar dei ein møter. Som profesjonsutøvarar må vi vere merksame på korleis vi som profesjonell part påverkar styrkeforholdet i relasjonen, og korleis profesjonell makt kan bli nytta på ulike måtar.

Fagleg skjøn og vurderingar

Generalisert kunnskap, juridiske reglar og verdiar og normer er ikkje eit tilstrekkeleg handlingsgrunnlag i møte med dei mangfaldige og ofte komplekse behova til den enkelte. Helse- og sosialfagleg arbeid føreset at profesjonsutøvarane handlar fagleg forsvarleg og utviser godt fagleg skjøn.

Godt fagleg skjøn inneber å vurdere ulike handlingsalternativ og gjere eit val også når ingen av løysingane utmerkar seg som ideelle.

Profesjonsutøvarane må ha i bakhovudet at måten ein situasjon blir oppfatta, opplevd og vurdert på, ikkje berre avheng av den som får hjelpa, men blir påverka av erfaringane og den kulturelle bakgrunnen som profesjonsutøvarane har med seg i bagasjen. Godt fagleg skjøn må baserast på ei best mogleg utforsking av den aktuelle situasjonen, og perspektiva til dei som er involverte.

Profesjonsutøvarane har ansvar for å drøfte etiske dilemma, og søkje rettleiing når dei sjølve er i tvil.

Dialog og samarbeid

Samarbeid er ein føresetnad for utøving av helse- og sosialfagleg arbeid. Eit heilskapleg og godt koordinert tenestetilbod byggjer på gode relasjonar mellom dei det gjeld. For å kunne samarbeide mot eit felles mål må profesjonsutøvarane ha kjennskap til og vise respekt for kompetansen, rolla og arbeidssituasjonen til andre. Vi må delta i gode dialogar både med den enkelte som treng hjelp, og med aktuelle samarbeidspartnarar.

Dialog handlar om å dele personlege perspektiv på ein situasjon eller eit problem med andre involverte, og føreset at vi prøver å sjå verda gjennom auga til andre. Målet er å kome fram til ei felles avgjerd om vegen vidare som varetek verdiane til dei involverte, og som er akseptert av alle.

Helse- og sosialfagleg arbeid er ofte prega av motsetnader. Ei erkjenning av konflikter er ein føresetnad for å kunne yte godt arbeid. Kritikkk av kollegaer bør takast opp på ein open måte med den det gjeld, før kritikken blir bringa vidare i systemet. Lojalitet overfor

kollegaer får ikkje kome i vegen for ein open diskusjon om behandlingsmetodar eller skjønsmessige vurderingar i konkrete saker.

Digitale hjelpemiddel og kommunikasjon

Sjølv om arbeidet til helse- og sosialarbeidarar primært blir utøvd gjennom møte mellom menneske, er digitale tenester og kommunikasjon viktig. Digitaliseringa bidreg mellom anna til betre og meir effektive tenester. Alle må ha høve til å nytte seg av slike tenester. Det føreset at profesjonsutøvarane tek ansvar for å gi tilstrekkeleg og tilpassa informasjon, og rettleier den enkelte ved behov.

Digital kommunikasjon kan avgrense høvet til å oppklare eventuelle mistydingar eller spørsmål. Profesjonsutøvarane treng difor god kompetanse i bruk av digitale verktøy for å kommunisere på ein tydeleg og forståeleg måte. Det skal vere lagt til rette på ein slik måte at alle er i stand til å kommunisere digitalt. Ulike bakgrunnar og føresetnader må takast omsyn til.

Tieplikht og personvern

Personvern er ein grunnleggjande verdi i helse- og sosialfagleg arbeid. Tieplikta er strengt lovregulert, og skal vareta retten som kvar enkelt har til å bestemme over informasjon om seg sjølv. Ho er ein føresetnad for ein tillitsfull relasjon.

Informasjon som ligg under tieplikta, kan vidareformidlast etter samtykke. Dersom det ikkje er gitt samtykke, skal vedkomande varslast før det blir vidareformidla informasjon som ligg under tieplikta. Unntaket er i saker som er omfatta av melde- og avverjingsplikta. Lovregulering og etiske omsyn tilseier at det skal tungtvegande grunnar til for å oppheve tieplikta. Profesjonsutøvarane skal sørge for at samtykket blir gitt med tilstrekkeleg informasjon, og at den som samtykkjer, har forstått kva det blir samtykt til. Profesjonsutøvarane må sjå til at informasjonen er tilpassa alderen og føresetnadene til vedkomande.

Sjølv om det er gitt samtykke til å oppheve tieplikta, skal personvernet varetakast så langt som råd. Profesjonsutøvarane må kritisk vurdere kor mykje informasjon det er nødvendig å gi vidare, til kor mange og i kva format. Også når det gjeld innhenting av sensitive opplysningar er det viktig å vise måtehald, og ikkje spørje om meir informasjon enn det som trengst for å kaste lys over den aktuelle saka.

Nye og vidfemnande informasjonskanalar og sosiale medium opnar

for rask og effektiv kommunikasjon. Det stiller krav til aktsemd når det gjeld spreiding av informasjon og opplysningar om ein tredjeperson. Som profesjonsutøvarar må barnevernspedagogar, sosionomar, vernepleiarar og velferdsvitarar vere medvitne om rolla si. Det er viktig å reflektere over kven ein representerer når ein nyttar sosiale medium, og ha i mente at det her er vanskelegare å skilje mellom rolla som privatperson, profesjonsutøvar og tillitsvald.

Lojalitet

Gjennom samfunnsansvaret har profesjonsutøveren ulike interesser å vareta. Profesjonsutøveren har ansvar for å vareta behovet som kvar enkelt har for hjelp og støtte. Samstundes forvaltar vi dei kollektive samfunnsressursane og har ansvar for at ressursane blir forvalta til beste for fellesskapet. Det blir stilt krav til dei enkelte tenestene og kvar profesjonsutøvar om lojalitet overfor politiske føringar og vedtak, mellom anna når det gjeld organisatoriske og økonomiske rammer.

Det inneber at profesjonsutøvarar blir slitne mellom ulike plikter, og det kan oppstå lojalitetskonfliktar. Profesjonsutøveren kan bli nøydd til å prioritere mellom ulike behov og enkeltpersonar. Den primære lojaliteten skal vere hos den mest sårbare parten.

Profesjonsutøveren må kunne skilje mellom rettar og behov. Medan rettar angir kva den enkelte har krav på, må behov alltid vurderast med skjønn. Økonomiske rammer og avgrensa ressursar stiller krav til prioriteringar. Lojalitetskonfliktar kan skjult eller ope føre til val og prioriteringar som er i strid med yrkesetiske verdiar. Profesjonsutøveren må vere medviten om slike dilemma og i stand til å drøfte dei med dei involverte. Det krev mot til å seie frå, ha evne til å argumentere fagleg og etisk for avgjerder og stå inne for val som blir tekne og gjennomførte i praksis.

Makt og maktutøving

Helse- og sosialfagleg arbeid inneber utøving av makt. Profesjonsutøvarane skal bruke makta og innverknaden dei har, til å hjelpe den enkelte med å synleggjere ressursar og behov. Ressursane til den enkelte skal mobiliserast og i størst mogleg grad gi innverknad over, og ansvar for eige liv. Profesjonsutøvarane må etterspørje og ta på alvor korleis personen oppfattar sin eigen situasjon, og gi god informasjon om rettar, moglegheiter og tilbod. Skriftleg materiale skal utformast på ein lettforståeleg måte.

Mange kan oppleve å ha lite reell innverknad i møte med hjelpeapparatet. Profesjonsutøveren anerkjenner at den enkelte kjenner si

eiga livshistorie og sin eigen situasjon best. Som profesjonsutøvarar må vi vere merksame på asymmetrien i forholdet, og at metodar vi nyttar, kan bli opplevde som maktbruk. Profesjonsutøveren må også vere medviten om at eiga oppleving av avmakt/utryggleik eller negative haldningar overfor ein person kan auke faren for maktmisbruk.

Å utøve makt kan vere særleg utfordrande i arbeid med menneske som har vanskar med å forstå og tolke situasjonar, og som slit med å gi uttrykk for eigne ønske og behov. I slike møte må ein innhente nødvendig informasjon frå andre som kjenner vedkomande, og vere merksam på kroppsspråk og andre signal som kan gi uttrykk for korleis personen opplever situasjonen.

Tvangsbruk

Bruk av tvang og makt er alltid etisk problematisk, sjølv når det blir rekna som nødvendig og forsvarleg. Å utsetje ein person for tvang vil alltid påverke integriteten til vedkomande.

Profesjonsutøveren skal ha eit kritisk blick på all bruk av tvang, og ta ansvar for at problemstillingar knytte til tvangsbruk, blir drøfta. Vi må søkje etter alternativ til tvang, og vere pådrivar i det faglege arbeidet for å kjempe mot og førebyggje unødvendig tvangsbruk. Personen sjølv kan sjå andre og fleire alternativ til tvang, og profesjonsutøvarane må bidra med dialog og hjelp før situasjonen blir så alvorleg at tvang verkar som einaste utveg.

Tvang kan omfatte alt frå fridomsrøving, bruk av tvangsmiddel, tvangsbehandling og annan fysisk maktbruk, til avgrensingar i medråderetten og valmoglegheitene. God kjennskap til lovtilkåra for tvangsbruk er ein føresetnad for fagleg forsvarleg bruk av tvang, men lovreguleringane tek ikkje bort dei etiske dilemmaa og belastningane ved tvangsbruk.

God informasjon og dialog om grunngevinga for å bruke tvang kan gjere tiltaka meir forståeleg og bidra til å redusere negative opplevingar og konsekvensar. Dette kan forsterkast ytterlegare dersom det blir nødvendig å bruke tvang overfor ein som ikkje har føresetnader for å forstå kvifor.

Profesjonsutøvarar kan oppleve å måtte utføre tvangstiltak som dei sjølv er fagleg eller etisk usamde i, men som andre har vedteke og kome til er forsvarlege. I slike situasjonar må profesjonsutøveren særleg vurdere ulike handlingsalternativ og plikter.

Openheit, informasjon og varsling

Profesjonsutøveren blir gjennom arbeidet sitt kjend med forhold som kan skape sosiale problem og bidra til sosial utstøying eller uverdige livsvilkår, får samfunnsmessig merksemd og/eller blir gjort kjende på andre måtar. Offentleg tilsette pliktar å informere via tenestevegen for politiske vedtaksorgan.

Profesjonsutøvarar som blir merksame på feil, manglar eller kritikkverdige forhold ved verksemda, har ifølgje arbeidsmiljølova rett til å varsle. Samstundes har dei eit yrkesetisk ansvar for å varsle. I helse- og sosialfagleg arbeid kan dette ansvaret også handle om å varsle når kollegaer bryt etiske verdiar og plikter.

Lova krev at framgangsmåten ved varsling skal vere forsvarleg, og at varslingsrutinane i verksemda blir følgde. I enkelte saker der tenesteveg ikkje fungerer, kan det vere nødvendig å gå ut over tenestevegen og varsle den offentlege tilsynsstyresmakta.

Å varsle kan vere ei påkjenning for den som varslar. I enkelte situasjonar bør ikkje varslaren stå aleine om å melde frå om kritikkverdige forhold. Kollegaer eller fagforeininga kan i ein slik situasjon vere viktige støttespelarar.

Rettferdig grøn omstilling

Natur-, klima- og miljøutfordringar påverkar heile verda, og dei hardest ramma er dei som allereie har det vanskelegast. Den pågåande krisa krev at vi som samfunn, enkeltpersonar og profesjonsutøvarar omstiller oss til ein meir berekraftig måte å leve på. Den grønne omstillinga inneber meir berekraftige løysingar for alt frå innkjøp og forbruk, energikjelder og reiseverksemd til skatte- og fordelingspolitikk og korleis vi forhold oss til naturen rundt oss.

Helse- og sosialarbeidarar bidreg til det grønne skiftet i yrkesutøvinga, og må samstundes sikre at brukarar, pasientar og medborgarar opplever grønne tiltak og verkemiddel som rettferdige, og at byrdene vi som fellesskap må bere for å oppnå eit meir berekraftig samfunn, ikkje rammar hardest dei som har minst. Vi må jobbe for at grønne tiltak og verkemiddel skal vere tilgjengelege også for menneske med knapp økonomi og få ressursar. Vi må velje berekraftige løysingar som sørgjer for at ressursar blir fordelte på ein rettferdig måte, både mellom dei som lever i dag og framtidige generasjonar.

Yrkesetisk råd

Det yrkesetiske rådet hos FO skal bidra til etisk refleksjon og medvit blant barnevernspedagogar, sosionomar, vernepleiarar og velferdsvitarar.

Samansetjing

Yrkesetisk råd blir valt av landsmøtet, og er sett saman av tre medlemmar frå kvar valseksjon og éin frå velferdsvitarane. Berre éin av desse medlemmane kan ha anna utdanning enn bachelor som barnevernspedagog, sosionom, vernepleiar eller velferdsvitar. I tillegg blir to eksterne medlemmar utnemnde.

Mandat

Rådet har som mandat å bidra til etisk refleksjon og medvit blant profesjonsutøvarane, og halde etisk diskusjon høgt på dagsordenen til organisasjonen. Rådet tek imot førespurnader om råd og drøfting av etiske spørsmål.

Kontakt oss

FO (Fellesorganisasjonen)
Mariboës gate 13
Pb. 4693 Sofienberg
0506 OSLO

kontor@fo.no
+47 919 19 916

Stå opp for tryggleik

FO er Norges største fagforening og profesjonsforbund for sosialarbeidere. Vi organiserer barnvernspeagoger, sosionomer, vernepleiere, og velferdsvitere. **Les mer på fo.no**